

BEÉRKEZETT KÖNYVEK

KOGNITÍV TUDOMÁNY

Mercier, Hugo és Sperber, Dan: *The Enigma of Reason. A New Theory of Human Understanding*. London, Penguin Random House, xi + 396 oldal, 25 font

A két kiváló francia kognitív tudós és kommunikációs antropológus provokatív könyve három tekintetben provokatív, mikor szembe megy a bevett fővonallal. Azt hirdetik, hogy az értelem (reason) és a következtetés fő formája, a 'reasoning' alapvetően nem a magányos elme eszköze, hanem társas megoldásként az érvelés eszköze. Szakítanak azzal a leghatásosabban Kahnemann kettős elméletében kifejtett felfogással is, mely szerint az intuíció és a következtetés szemben állnának egymással. Maga a 'reasoning' is egy sajátos intuíciófajtaként jelenik meg. Ugyanakkor a következtetési folyamat klasszikusan elemzett hibái, lustasága és önbecsapásai nem negatívumok. Azért használjuk az érvelést, hogy másokat meggyőzzünk, s látszólagos torzításaink a meggyőző érvek keresésében születnek. Az érvelés időnként a csoportos munka előnyeihez is elvezet.

Dennett, Daniel C.: *From Bacteria to Bach and Back. The Evolution of Minds*. New York, Norton, 2017, xviii + 477 oldal, 28.95 USD

A modern filozófiai darwinizmus vezető elméletalkotójának új könyve elsősorban a kultúra darwini értelmezése(i)vel foglalkozik. Miközben továbbra is kiáll a memetikus metafora magyarázó értéke mellett, legfőbb újítása az egymást kiegészítő rendezett és véletlenszerű, alulról felfelé, s felülről lefelé működő szelekciós mechanizmusok feltételezése. Magáról a darwinizmusról is darwinian kellene gondolkodnunk, hangzik az átfogó tanács.

Barabási Albert-László: *A képlet. A siker egyetlen törvényei*. Budapest, Libri, 2018, 280 oldal, 3799 Ft. Bujdosó István fordítása

Az igencsak sikeres hálózatkutató ideje volt, hogy elkezdjen a sikerrel foglalkozni. A Barabásitól megszokott módon olvasmányos könyve nemcsak a tudósok és az 'akadémikus művészek' sikereit tekinti, hanem teniszezőket, popdalszerzőket, sikeres boltláncolatokét, s hasonlókat. A könyv nem terheli az olvasót a hálózatos matematikával. Szóban mutat be öt törvényt. A siker a teljesítményből fakad, ugyanakkor megszaladásos jelenséggé is válik, sztárok jönnek létre. Ahol a teljesítmény nem elég objektív, a kapcsolati hálók válnak fontossá, s eközben csapatsikerekben is van egy a babérokat learató főnök. Érdeemes kitartani, a siker bármikor beüthet. Mindez a törvénycsokor a statisztikai elveket használó pszichológiai kreativitáskutatást, elsősorban Dean Simonton munkáit is sokat használja.

KULTÚRAELMÉLET

Wolf, Maryanne: *Reader, come home. The reading brain in a digital world.* New York, HarperCollins, 2018, viii + 260 oldal, 25 USD

A neves olvasáskutató és diszlexia-szakember új könyve tanácsadó levelek formájában elemzi a gondokat, mi is változik az olvasásban az új digitális közegek, s képernyőn megjelenő szövegek hatására. Nem kíméli magát sem. Elmondja, hogy mire megírta első neves olvasáskönyvét, a kézirat mellől felkelve vette észre, hogy közben megváltozott maga az olvasás. Gyöttrésben sem kímélte magát. Mikor észrevette, hogy klasszikus regényeket ma már nem tud olyan türelmesen olvasni, mint egyetemista korában, napi húsz perces adagolással hetek alatt visszazoktatta magát a klasszikus olvasásra. Három nagy gondot mai olvasással nem rejt el, s mindegyiknél gondosan körbejárja az érveket. Valóban fenyeget-e a felgyorsult olvasás a sekélyesedéssel, mi történik az új nemzedékekkel, s végül az agy nagy plaszticitása nem fenyeget-e azzal, hogy létrejönnek s stabilizálódnak az új olvasás rövidre záró agyi mechanizmusai.

Kricsfalusi Beatrix, Kulcsár Szabó Ernő, Molnár Gábor Tamás és Tamás Ábel (szerk.): *Média- és kultúratudomány. Kézikönyv.* Budapest, Ráció Kiadó, 2018, 535 oldal, 4250 Ft

Az izgalmas szerkesztésű kézikönyv-enciklopédia Jelenségek, Fogalmak, Szerzők és Művek körére osztja el az anyagot. Maga az anyag abból a társadalmi változásból indul ki, hogy az irodalomtudomány intézményei idehaza is egyre inkább általánosabb kultúratudományi intézményekké váltak. A pszichológusok számára számos fontos szócikk vagy fejezet foglalkozik az emlékezet, az identitás, az olvasás és a vizualitás szerepével, vagy Foucault, Lacan, McLuhan munkásságával. Figyelemreméltó, hogy miközben számos szócikket áthat a kulturálisan értelmezett pszichoanalitikus szemlélet, a tudatra és a nem tudatos folyamatokra vonatkozó szócikkek mintegy elfojtásra kerültek.

Eco, Umberto: *Pape Satan. Hírek egy folyékony társadalomból.* Budapest, Európa, 2018, 573 oldal, 4399 Ft. Barna Imre fordítása

Posztumusz válogatás a 2016-ban elhunyt olasz író, filozófus, szemiotikus fura esszéiből. Gyufacímkek hátoldalára írt jegyzetei, melyek egy olasz magazinban jelentek meg, fanyar humorral állítanak tükröt a mai köznapi élet olyan furcsaságainak, melyek az életmód és az érzés válságát/átalakulását mutatják meg a Zygmunt Baumann által folyékonynak nevezett társadalomban, ahol az emberek s a szabályok is körvonalazatlanok. A gondosan tömbökbe rendezett kötet a pszichológus olvasót is elgondolkoztatja önmegjelenítés és új technológia viszonyáról, a „közlök tehát vagyok” új tudatosság mibenlétéről. Az olvasás sorsáért, a nemzedékek közötti megértésért vagy az identitáspolitikák újfajta 'rasszizmusai' miatt aggódó Eco megmarad bölcs filozófus írónak. Nem az elsüllyedt kultúrát sirató szenior szól itt, hanem az okos ember, aki rámutat sok mindenre, amit észre sem vennénk saját kultúránk átalakulásaiból, mert éppen benne élünk.

SZOCIÁLPSZICHOLÓGIA

Bakró-Nagy Marianne (szerk.): *Okok és okozat. A magyar nyelv eredetéről, történeti, szociálpszichológiai és filozófiai megközelítésben*. Budapest, Gondolat, 2018, 174 oldal, 2500 Ft

Egy akadémiai ülés kiváló tanulmányai, kissé félrevezető címmel. A könyv ugyanis sem nem az okság filozófiáját, sem nem a magyar nyelv eredetének szisztematikus elemzését adja. Nyelvészek, történészek, filozófusok áttekintik azt, amit ma turanista hagyománynak, a mi finnugrász tanáraink délibábos nyelvészkedésnek hívtak, s ami ma a különböző türk törleszkedések és kurultáj mozgalmak révén meghökkentő módon újra aktuális. A könyv a nyelvhasználat történetét kutatóknak is sokat ad (Johanna Laakso és Békés Vera dolgozataiban). Különösen érdekesek az eszme- és társadalomtörténeti bemutatások (Ablonczy Balázs és Sárközy Miklós munkái), melyek a klasszikus lesajnáló bemutatás helyett a turanizmus változatait, sőt, még a finnugor eredettel való átszőődéseit is mint létezett mozgalmakat mutatják be. Attól izgalmasak, hogy nem leleplezni akarnak. Szilárdi Réka és Krekó Péter az identitáskeresés látványosabb, s az összeesküvés-elméletek kissé keményebb szociálpszichológiai folyamatainak kereteiben értelmezik a turanizmus emberi dinamikáját.

Fülöp Éva és Kővágó Pál (szerk.): *A kollektív áldozati szerep szociálpszichológiája*. Budapest, Oriold, 2018, 400 oldal, 4700 Ft

Fordítás, s három eredeti magyar dolgozat korunk egyik vezető társadalmi témájáról. Milyen szerepe van az áldozat emlékezeti kultivációjának a csoportazonosságban, hogyan versengnek csoportok az áldozati szerepekkel (is). A magyar empirikus munkák – Mészáros Noémi és Szabó Zsolt, illetve Fülöp Éva és Kővágó Pál dolgozatai – friss anyagokkal nem kerülnek a nehéz témák sem. Hogyan jelenítjük meg magunkat áldozatként a szomszéd népekhez képest, milyen az intolerancia kapcsolata a jelenlegi migráns helyzet megítélésével. A kötet egésze jól mutatja a társadalmi szociálpszichológia kérdésfeltevéseinek összekapcsolódását a szociálpszichológia új történeti érzékenységgel.

Pléh Csaba, CEU